

Fəsil 11 Kumulyativ və transsərhəd təsirlər

MÜNDƏRİCAT

11	KUMULYATİV VƏ TRANSSƏRHƏD TƏSİRLƏR.....	11-1
11.1	Giriş	11-1
11.2	Zaman və məkan sərhədləri.....	11-1
11.2.1	Kumulyativ təsirlər.....	11-1
11.2.2	Transsərhəd təsirlər	11-2
11.3	Layihələrə ümumi baxış	11-2
11.3.1	Boru kəmərinin əlavə hissəsinin və ərsinləmə stansiyasının yerləşdiyi sahələrdə digər inkişaf layihələri.....	11-2
11.3.2	Mövcud neft və qaz layihələri	11-3
11.4	Potensial əlavə təsirlərin qiymətləndirilməsi.....	11-3
11.4.1	M2 magistral yolunun rekonstruksiyası, yol kəsişmələrinin inkişafı və kanalın genişləndirilməsi.....	11-3
11.4.2	Mövcud neft və qaz boru kəmərləri	11-5
11.4.3	Potensial əlavə təsirlərin sahəsinin ölçüsü	11-5
11.5	Potensial birgə təsirlərin qiymətləndirilməsi	11-5
11.6	Transsərhəd təsirlərin qiymətləndirilməsi.....	11-6
11.6.1	Atmosfer	11-6
11.6.2	İstixana qazı emissiyaları	11-6

Cədvəllər

Cədvəl 11-1:	Əlavə təsirlərin sahəsinin sərhədləri	11-5
Cədvəl 11-2:	Tikinti fazasında əhəmiyyətli birgə təsirlərin xülasəsi.....	11-6

11 KUMULYATİV VƏ TRANSƏƏRHƏD TƏSİRLƏR

11.1 Giriş

Bu fəsildə Azərbaycanda CQBKG Layihəsi ilə əlaqədar boru kəmərinin əlavə hissələrinin nəticəsində yarana bilən potensial kumulyativ təsirin iki növünün qiymətləndirilməsi verilmişdir. Bu təsirlər ümumiyyətlə “əlavə” və “birgə” təsirlər kimi tanınır və CQBKG üzrə ƏMSSTQ sənədinin son variantındakı 11.1-ci bölmədə müəyyən edilmişdir.

Fəsil 10-da mövcud ilkin ətraf mühitin tərkib hissələrini təşkil edən BTC/CQBK boru kəmərləri kimi mövcud obyektlərlə birlikdə CQBKG boru kəmərinin təklif olunmuş əlavə hissələrinin kumulyativ (və ya əlavə) təsirləri artıq nəzərdən keçirilmişdir.

Potensial transsərhəd təsirlər Azərbaycanın sərhədlərindən kənara yayılan və digər ölkələrin həssas reseptorlarına təsir göstərən ekoloji və sosial təsirlərdən ibarətdir. CQBKG-nin əlavə hissələri ilə əlaqədar olan transsərhəd təsirlər CQBKG üzrə ƏMSSTQ sənədinin son variantında (11-ci bölməyə baxın) nəzərdən keçirilən təsirlərlə eyni olacaqdır. Buna görə onlar hazırkı əlavədə əlavə nəzərdən keçirilməmişdir.

11.2 Zaman və məkan sərhədləri

Boru kəmərinin əlavə hissəsinin kumulyativ təsirləri milli və yerli səviyyədə, Layihədəki dəyişikliklərin (bu əlavədə bundan artıq müzakirə olunmayan) transsərhəd təsirləri isə beynəlxalq səviyyədə nəzərdən keçirilir.

11.2.1 Kumulyativ təsirlər

11.2.1.1 Milli səviyyə

Təklif olunan digər layihələrin təsirləri Azərbaycandakı təklif olunan CQBKG Layihəsinin təsirinə məruz qala bilən eyni həssas reseptorlara müxtəlif yollarla çata bilər. Layihədəki dəyişikliklər boru kəmərinin yalnız azacıq uzadılması ilə nəticələnəcəyindən, CQBKG üzrə ƏMSSTQ sənədinin sob variantındakı 11-ci fəsildə artıq müzakirə edilmiş Layihənin milli səviyyədə kumulyativ təsirlərində dəyişikliyin olacağı gözlənilmir.

11.2.1.2 Yerli səviyyə

Kumulyativ təsirlərin çox ehtimal ki, CQBKG-nin əlavə hissələrinin aşağıdakı ərazilərində baş verəcəyi hesab edilir:

- Kəmər sahəsinin (KS) bərpasının daha çətin olduğu dik yamaqlı ərazilər və eroziyaya meyilli qeyri-məhsuldar torpaqlar
- Bioloji bərpasının xeyli vaxt apara biləcəyi, kövrək təbii mühiti olan ərazilər
- Dağılmağa həssas, mühafizə olunan flora və faunaya malik ərazilər (məsələn KS-dən kənar bir əraziyə köçürülməsi qabaqlayıcı tədbir kimi nəzərdə tutulan *Iris acutiloba*)
- Tikinti işləri üçün istifadə olunması nəzərdə tutulan, mədəni irsin pozula biləcəyi ərazilər:
 - CQBKG boru kəmərinin təklif olunmuş əlavə hissəsinin ərsinlə təmizləmə stansiyasından (CQBKG KG0) CQBKG KG34-ə kimi əsasən 36m enində KS
 - Giriş yolları
 - Ərsinlə təmizləmə stansiyası
- Torpaqdan istifadənin və yaşayış şəraitinin təsire məruz qala biləcəyi yerlərdə Layihənin təsirinə məruz qalan insanlar (LTMQİn)

- Boru kəmərinə təxminən 300m məsafədə yerləşən ərazi və içərisinə tikinti işləri nəticəsində toz dola bilən tikililər
- Tikintinin səs-küyünün eşidilə biləcəyi ərazilər (KS-dən təxminən 400m məsafəyə qədər olan və obyektin tikinti meydançasının eyni məsafəsi daxilindəki ərazilər)
- Axın və eroziya/çöküntü rejiminin eroziyanın qarşısını almaq üçün sahilin möhkəmləndirilməsi tədbirlərinin görülməsi ilə əlaqədar dəyişdirilə biləcəyi boru kəmərinin çay keçidləri
- Yerli havanın keyfiyyətinin həm tikinti, həm də istismar müddəti ərzində pozula biləcəyi ərazilər (istismar zamanı bu pozulma minimal olacaq və ərsinlə təmizləmə stansiyasının istismarı ilə məhdudlaşacaq)
- İstismar zamanı səs-küyün eşidilə biləcəyi ərazilər (minimal olacağı və ərsinlə təmizləmə stansiyasının istismarı ilə məhdudlaşacağı gözlənilir)
- Layihənin təsirinə məruz qalan icmalar (LTMQİC)
- CQBKG ilə əlaqədar maddi-texniki təchizat şöbəsinin və tikinti nəqliyyatının istifadə edəcəyi yollar.

11.2.1.3 Zaman sərhədləri

Zaman qiymətləndirmə hüdudu tikinti işinin həyata keçirilməsinin nəzərdə tutulduğu müddətin və sonra KS-nin bütün hissələrinin bioloji bərpasının yerinə yetiriləcəyi müddətin daxil edilməsi üçün müəyyən edilmişdir. Bunun, zəif yarım-səhra ərazilərdə və yamacların eroziyaya yüksək dərəcədə meyilli olduğu yerlərdə təxminən 10+ illik müddəti əhatə edəcəyi nəzərdə tutulur. İstismar zamanı təsirlərin Layihənin hesablanmış 30 illik istismar müddəti ərzində davam edəcəyi hesab edilir.

Azərbaycanda boru kəmərinin inşasının 2015-ci ildə başlanacağı nəzərdə tutulmaqla, tikintiöncəsi mobilizasiya və hazırlıq işlərinin 2014-cü ildə başlanması planlaşdırılır və həmin işlərin 2017-ci ilin sonuna qədər başa çatacağı ehtimal olunur. İstismara təslim işləri 2017-ci ilin sonuna, sistemin işə salınması və normal istismarı isə 2018-ci ilin əvvəllərinə planlaşdırılır.

11.2.2 Transsərhəd təsirlər

11.2.2.1 Beynəlxalq səviyyə

Transsərhəd təsirlər çirkləndirici maddələrin Gürcüstan, Ermənistan və Xəzərdə (və bu səbəbdən Rusiya, Qazaxıstan, Türkmənistan və İran kimi Xəzəryanı ölkələrdə) yerləşən həssas reseptorlara ötürülə bilməsi yollarına aiddir. Əslində, boru kəmərinin təklif olunmuş əlavə hissəsi üçün bunun milli sərhədlər boyunca əsən küləklər nəticəsində atmosfer çirkləndiricilərinin ötürülməsi ilə məhdudlaşacağı ehtimal edilir.

11.3 Layihələrə ümumi baxış

Bu bölmədə tikinti və ya istismar dövrü ərzində CQBKG Layihəsinə qarşılıqlı təsir göstərə bilən, yaxud göstərəcəyi ehtimal edilən tikintilərdən bəhs olunur. Gələcəkdə aparılacağı ehtimal olunan, lakin barəsində ictimaiyyətə heç bir dəqiq təkliflərin çatdırılmadığı layihələr daxil edilməmişdir. Elmi-tədqiqat zamanı müəyyənləşdirilmiş layihələr aşağıdakı bölmədə təsvir edilir və onlardan hansının təklif olunmuş CQBKG Layihəsi ilə kumulyativ qarşılıqlı təsirlərinin daha çox ehtimal edildiyi müzakirə olunur.

11.3.1 Boru kəmərinin əlavə hissəsinin və ərsinləmə stansiyasının yerləşdiyi sahələrdə digər inkişaf layihələri

CQBKG boru kəmərinin təklif olunmuş əlavə hissəsi ilə kumulyativ qarşılıqlı təsire malik ola bilən potensial gələcək layihələr barədə məlumat əldə etmək məqsədi ilə Azərbaycandakı təşkilatlarla və dövlət orqanları ilə tədqiqat (internet vasitəsilə) və məsləhətləşmə həyata keçirilmişdir. Nəqliyyat nazirliyindən və boru kəmərinin təklif olunmuş əlavə hissəsi boyu rayon icra orqanlarından cavablar əldə edilmişdir.

Əldə edilmiş cavablar internet tədqiqatının nəticələri ilə birlikdə nəzərdən keçirilmişdir. M2 magistral yolunun rekonstruksiyası və Hacıqabul və Pirsaat yaxınlığında əlaqədar yol kəsişməsinin tikintisi və Muğan yaxınlığında kanalın genişləndirilməsi üçün inkişaf layihələri müəyyənləşdirilmişdir ki, boru kəmərinin təklif olunmuş əlavə hissəsinə yaxınlığına, miqyasına və vaxt cədvəlinə görə həmin layihələr boru kəmərinin təklif olunmuş əlavə hissəsi ilə birlikdə nəzərdən keçirildikdə, kumulyativ təsirlər yaratmaq potensialına malikdir. Nəzərdə tutulan tikinti (inkişaf) layihələrinin dəqiq qrafikləri və yerləşdiyi sahələr barədə məlumatlar üçün müvafiq orqanlara müraciət edilmişdir, lakin hazırkı ƏMSSTQ-yə Əlavənin hazırlandığı zaman həmin məlumatlar hələ alınmamışdır (yanvar 2014-cü il).

Bu fəsildə müəyyənləşdirilmiş inkişaf təkliflərinə əlavə olaraq, təklif olunmuş CQBKG Layihəsi sahəsində həyata keçirilə bilən (hələ müəyyənləşdirilməmiş) bir sıra digər layihələrin də mövcud olma ehtimalı vardır.

11.3.2 Mövcud neft və qaz layihələri

Boru kəmərinin təklif olunmuş əlavə hissəsi əsasən Azərbaycandan keçən mövcud BTC və QIBK neft boru kəmərləri və CQBK qaz boru kəməri üçün istifadə olunmuş eyni boru kəməri dəhlizində tikiləcəkdir. Bu səbəbdən, CQBKG boru kəməri marşrutunun çox hissəsi boyunca torpağın strukturu əvvəlki boru kəməri layihələri nəticəsində pozulmuşdur; bəzi ərazilərdə, xüsusən də, eroziyaya meyilli olan qeyri-məhsuldar torpaq və dik yamaclı ərazilərdə (məsələn, palçıq vulkanı sırası olan ərazidə) mövcud boru kəmərlərinin olduğu KS-nin bərpası qeyri-bərabər və səpələnmiş yerlərdə aparılmışdır. Mövcud boru kəmərləri və nəzərdə tutulan CQBKG Layihəsi arasındakı qarşılıqlı əlaqələrlə bağlı ümumi (və ya əlavə) təsirlər artıq 10-cu Fəsildə müzakirə edilmişdir.

Bir çox uzunmüddətli LTMQİc üzvlərinin mövcud boru kəməri işlərinin təsirinə məruz qalmaları ilə bağlı olaraq boru kəməri tikintisinin yaratdığı nəqliyyatın artan hərəkəti, səs-küy və toz kimi təsirlərdən çox yaxşı xəbərdar olduqları və mövcud təcrübəyə malik olduqları ehtimal edilir.

Nəzərdə tutulan CQBKG Layihəsinə qarşılıqlı təsir göstərə bilən (və bu səbəbdən, bu fəsildə bəhs olunan) gələcək fəaliyyətlərə gəldikdə, mövcud BTC, CQBK və QIBK boru kəmərləri boyunca müxtəlif yerlərdəki texniki xidmət/təmir işləri kumulyativ təsirlər yarada bilər. Bu fəaliyyətlər əsasən KS-də eroziya ilə mübarizə, bioloji müxtəlifliyin bərpası, o cümlədən müntəzəm təkrar toxumsəpmə və əlavə çay keçidində eroziya ilə mübarizə/bərpa qurğularının quraşdırılması ilə məhdudlaşır. Lakin, mövcud boru kəmərləri ilə əlaqədar texniki xidmət/təmir işlərinin məhdud olacağı gözlənilir və Fəsil 10-da müəyyən edilmiş təsirlərə əlavə edilərsə, onların yalnız CQBKG Layihəsi üçün müəyyən edilmiş təsirlərin miqyasını artıracağı ehtimal edilmir.

11.4 Potensial əlavə təsirlərin qiymətləndirilməsi

Aşağıdakı bölmələrdə potensial əlavə təsirlər hazırkı ƏMSSTQ-yə Əlavənin 7 və 8-ci fəsilərində açıqlanmış mövcud vəziyyətə əsaslanaraq qiymətləndirilir. Digər layihələr barədə kifayət qədər təfərrüatlı məlumatlar olması hesab edilən hallarda, Fəsil 3-də verilmiş potensial təsir səviyyələrinin tərifinə uyğun olaraq yalnız CQBKG Layihəsindən yaranan təsirin əhəmiyyətinin qiymətləndirilməsi üçün eyni təsirin əhəmiyyətlilik parametrlərindən və vaciblik dərəcəsi istifadə olunmuşdur. Lakin, layihə barədə qeyri-qənaətbəxş açıqlama və məlumat mövcud olduğu hallarda bu əhəmiyyətlilik parametrlərinin tətbiqi münasib olmazdı və potensial qalıq təsirin faydalı, mənfi və ya neytral olub-olmaması (yəni kumulyativ təsirin olmaması) qiymətləndirildiyi zaman mütəxəssis rəyindən istifadə olunmuşdur.

11.4.1 M2 magistral yolunun rekonstruksiyası, yol kəsişmələrinin inkişafı və kanalın genişləndirilməsi

Sözgedən inkişaf layihələrinin yerləşdiyi sahə, sərhədləri və qrafiki barədə məlumatın çatışmaması ilə əlaqədar olaraq, baş verə biləcək kumulyativ təsirlərin qiymətləndirilməsi

hazırda mümkün deyil. Sözügedən inkişaf layihələri boru kəmərinin təklif olunmuş əlavə hissəsində görülən işlərin yaxınlığında və ya onlara paralel olaraq aparılırsa, mümkün kumulyativ təsirlərə aşağıdakılar daxil ola bilər:

- Təbii ehtiyatlar: Tikinti zamanı yol təkmilləşdirmələri və kanalın genişləndirilməsi layihələri həmçinin, CQBKG üçün ərsinləmə stansiyası üçün iri miqdarda aqreqlərin tələb ediləcəyi ehtimal olunur. Aqreqlərin daş karxanalarından və torpaq karxanalarından tikinti sahələrinə daşınması və beton qarışdırma qurğuların işi zamanın nəzərəcarpacaq kumulyativ təsir baş verəcəkdir.
- Su resursları: Tikinti işləri ərzində həssas su ehtiyatlarının nəzərdə tutulan CQBKG Layihəsindəki eyni qaydada çirklənməsi mümkündür. Kumulyativ təsirin mənfi potensiala malik olacağı hesab edilir, lakin boru kəməri tikintisində olduğu kimi, tikinti ərzində böyük həcmdə yanacaq, yağın və ya kimyəvi preparatların istifadə olunacağı ehtimal edilmir.
- Ekologiya: Yol və kanalın genişləndirilməsi layihələrindən yaranan kumulyativ təsirlərə məskunlaşma ərazisinin daimi köçürülməsi daxildir. Bunun az əhəmiyyətə malik olacağı hesab edilir, belə ki, bu layihələr əsasən rekonstruksiya xarakterli layihələrdir və ümumilikdə, toxunulmamış məskunlaşma ərazilərində bütünlüklə yeni xidmət zonalarının yaradılmasından deyil, mövcud xidmət zonalarının genişləndirilməsindən ibarət olacaqdır.
- Havanın keyfiyyəti: Təklif olunmuş CQBKG Layihəsinin yaşayış binalarının yaxınlığında yerinə yetirildiyi yerlərdə tikinti işlərindən yaranan toz yerli sakinlər (LTMQİC daxilində) üçün narahatlığa səbəb ola bilər. Təklif olunmuş M2 magistral yol kəsişməsi və kanalın genişləndirilməsi layihələri boru kəmərinin təklif olunmuş əlavə hissəsinin yaxınlığında və CQBKG-nin tikintisi ilə eyni vaxtda həyata keçirilərsə, atmosferdə əlavə toz yarana bilər və ya artan toz konsentrasiyalarının mövcudluğu daha uzun müddət davam edə bilər.
- Səs-küy və vibrasiya: Boru kəmərinin təklif olunmuş əlavə hissəsinin tikintisinin yaşayış sahələrinin yaxınlığında həyata keçirildiyi sahələrdə (Bölmə 7.9.3-də təsvir edilmişdir) səs-küy yerli sakinlərin müvəqqəti narahatlığına səbəb ola və vibrasiya ən zəif əmlaklara zərər vura bilər. Yol kəsişməsinin tikintisi CQBKG üzrə fəaliyyətlərlə üst-üstə düşərsə, kumulyativ səs-küy və vibrasiya təsirləri potensialı mövcuddur.
- İcmanın sağlamlığı və təhlükəsizlik: Planlaşdırılmış yol kəsişməsinin tikintisi layihəsi boru kəmərinin təklif olunan əlavə hissəsinin tikintisi ilə eyni vaxtda həyata keçirilərsə, bu LTMQİC-ların səs-küy, toz və vibrasiya kimi maneələrə məruz qalma müddətinin və yol- nəqliyyat qəzaları riskinin uzanmasına səbəb olacaqdır.
- Nəqliyyat: Təklif olunmuş CQBKG Layihəsi ümumi istifadə üçün nəzərdə tutulmuş yollarda digər genişləndirmə işlərinə və tikinti layihələrinə də cəlb edilmiş, eləcə də ictimaiyyət tərəfindən istifadə olunan böyük sayda nəqliyyatın hərəkətinə səbəb olacaqdır. Bu nəqliyyatın hərəkətində müvəqqəti tıxacın yaranması və ya qəzaların baş verməsi riskinin artması baxımından kumulyativ təsire malik ola bilər və bu təsirin potensial mənfi olacağı hesab edilir. Ümumi tikinti nəqliyyatının hərəkətlərindən, o cümlədən aqreqlərin daş və torpaq karxanalarından sement qarışdırma qurğularına və tikinti sahələrinə daşınması nəticəsində nəzərəcarpacaq kumulyativ təsirlər yarana bilər.
- Planlaşdırılmamış hadisələr: Azərbaycan qanunvericiliyinə müvafiq olaraq, yeni genişləndirmə işlərinin təklif olunmuş CQBKG boru kəmərinin və ya obyektlərindən müəyyən edilmiş məsafədə həyata keçirilməsinə icazə verilməyəcək və 500m məsafədə planlaşdırılan hər hansı tikinti işi üçün riskin qiymətləndirilməsi həyata keçirilməlidir. Üçüncü tərəfə aid tikinti işlərinin CQBKG obyektlərindən təhlükəsiz məsafədə saxlanması üçüncü tərəfə aid hadisələrin təsirinə CQBKG layihəsinə qədər gəlib çıxması (və ya əksinə) ehtimalının çox az olması deməkdir. Bu təsir barədə əlavə məlumat almaq üçün CQBKG üzrə ƏMSSTQ sənədinin son variantının 11.4.14 bölməsinə istinad edin.

11.4.2 **Mövcud neft və qaz boru kəmərləri**

Təklif olunmuş CQBKG marşrutunun əksər hissəsində olduğu kimi boru kəmərinin təklif olunmuş əlavə hissəsi CQBK/BTC və QİBK boru kəmərlərinin mövcud dəhlizləri daxilində yerləşəcəkdir. Mövcud boru kəmərlərinin CQBKG üzrə ƏMSSTQ sənədinin son variantının 11.4 bölməsində nəzərdən keçirilən potensial əlavə təsirlərinin qiymətləndirilməsi boru kəmərinin təklif olunmuş əlavə hissəsinə də tətbiq edilə bilər.

11.4.3 **Potensial əlavə təsirlərin sahəsinin ölçüsü**

Ümumiyyətlə, CQBKG boru kəmərinin təklif edilmiş əlavə hissəsi ilə əlaqədar gələcək layihələrin birgə təsirlərinin öz təbiətinə görə lokallaşmış olacağı ehtimal edilir. Cədvəl 11-1-də proqnozlaşdırılan əlavə təsirlərin sahəsinin sərhədlərinin xülasəsini verir.

Cədvəl 11-1: Əlavə təsirlərin sahəsinin sərhədləri

Layihə	Yerli	Regional	Milli	Beynəlxalq
Mövcud boru kəmərlərinə texniki xidmət	+	+	-	-
M2 magistral yolunun rekonstruksiyası və yol kəsişməsinin tikintisi	+	+	-	-
Muğan yaxınlığında kanalın genişləndirilməsi	+	+	-	-

Şerti işarələr

-	Kumulyativ təsir yoxdur
+	Kumulyativ təsir mövcuddur

11.5 **Potensial birgə təsirlərin qiymətləndirilməsi**

Layihənin layihələndirməsindəki dəyişikliklərin birgə təsirləri əlavə məlumat almaq üçün istinad edilə bilən CQBKG üzrə ƏMSSTQ sənədinin son variantının 11.5 bölməsində təsvir edilən eyni metodologiyadan istifadə edilərək qiymətləndirilmişdir.

Əhəmiyyətli birgə təsirlərin əsasən tikinti mərhələsi ilə məhdudlaşacağı hesab edilir. Qiymətləndirmə əsasında müəyyən edilmişdir ki, boru kəmərinin təklif edilmiş əlavə hissəsinin KS-nin yaxınlığındakı əmlakın/icmaların həmin ərazidə tikinti işlərinin yerinə yetirilməsi zamanı nəqliyyatın sayına və nəqliyyatın hərəkətinin yaxınlığına görə artan səs-küy, vibrasiya, tozun lokal yaranması, vizual görünüşün pozulması və havanın keyfiyyətinin zəifləməsi ilə əlaqədar müvəqqəti təsirlərin məcmusuna məruz qalacağı ehtimal edilir. Bu birgə təsirlərin potensial baxımdan vacib məsələ kimi müəyyən edildiyi, yaşayış evlərinin KS-nə çox yaxın olduğu ərazilər aşağıdakılardır: KS-dən və təklif olunmuş ərsinləmə stansiyasından təxminən 625m şimal-şərq istiqamətində və ərsinləmə stansiyasına təklif edilmiş giriş yolundan 230m məsafədə (ona ən yaxın nöqtədə) ən yaxın bina olan Qoltuq ferması, KS-dən 310m şimal-qərbdə CQBKG KG6-da, KS-dən 310m şimal-qərbdə yerləşən ferma, CQBKG KG19-da, KS-dən 80m şimalda mövsümi olaraq istifadə edilən ferma və CQBKG KG27-də, KS-dən 350m cənubda yerləşən ferma.

Hələ müəyyənləşdirilməmiş digər giriş yollarının yaxınlığındakı icmalar birgə təsirlərə məruz qala bilər. Bu icmaların, marşrut boyunca yerləşən əmlakın/icmaların məruz qaldığı eyni müvəqqəti təsirlər məcmusuna məruz qalacağı ehtimal edilir. Layihənin tikinti mərhələsi ərzində, həmçinin yerli yollarda nəqliyyatın hərəkətinin artacağı da gözlənilir. Bu təsir Layihənin boru kəməri KS-nə giriş marşrutları kimi istifadə olunacaq yerli yolların bərpası niyyəti ilə müəyyən dərəcədə yaxşılaşdırıla bilər.

Tikinti zamanı proqnozlaşdırılan əsas birgə təsirlərin xülasəsi Cədvəl 11-2-də göstərilmişdir.

Cədvəl 11-2: Tikinti fazasında əhəmiyyətli birgə təsirlərin xülasəsi

Yerləşdiyi sahə	Toz	Səs-küy və vibrasiya	Nəqliyyat	Yaşayış	Landşaft və vizual görünüş	İcmanın təhlükəsizliyi
Qoltuq (CQBKG KG0)						
Ferma (CQBKG KG6)						
Ferma (CQBKG KG19)						
Ferma (CQBKG KG27)						

Boz xanalar orta əhəmiyyətə malik potensial təsirləri göstərir

Yaşıl xanalar aşağı əhəmiyyətə malik potensial təsirləri göstərir

CQBKG Layihəsinin yerdə qalan hissəsinə oxşar olaraq, torpaq sahibləri və torpaq icarədarları öz mövcud kənd təsərrüfatı rejimlərinin lokallaşdırılmış şəkildə pozulması ilə bağlı təsirlər məcmusuna və tikinti işləri ilə əlaqədar yuxarıda açıqlanmış təsir növlərinə məruz qala bilərlər. Tikinti işlərinin müvəqqəti xarakter daşdığı və boru kəməri KS boyunca işlərin xətti qaydada irəliləməsinin planlaşdırılmasını nəzərə alaraq, hər hansı belə təsirlərin qısamüddətli olacağı gözlənilir, onların əhəmiyyətlik dərəcəsi isə yerinə yetirilən əməliyyatların vaxtının müəyyən edilməsindən, həcmindən və növündən və tətbiq olunan qabaqalayıcı tədbirlərin effektivliyindən asılı olaraq fərqlənəcəkdir.

İstismar mərhələsi ərzində, birgə təsirlərin az əhəmiyyətə malik olacağı və vizual təsirlə (daimi mövcud olma və gecə vaxtı işıqlandırma), lokal hava keyfiyyətinin bir qədər zəifləməsi və ərsinlə təmizləmə stansiyasından səs-küyün yaranması ilə məhdudlaşacağı ehtimal edilir.

11.6 Transsərhəd təsirlərin qiymətləndirilməsi

ƏMSSTQ-yə Əlavənin təklif olunmuş CQBKG Layihəsinin Azərbaycanda tikilməsi və istismarı nəzərdə tutulan hissəsinə yönəldilməsinə baxmayaraq, CQBKG həm də beynəlxalq səviyyəli layihədir. O, qazı istehsal olunduğu ölkədən, Azərbaycandan qazın istifadə olunacağı ölkələrə (Gürcüstan, Türkiyə və digər Avropa ölkələri) daşıyacaqdır.

Boru kəmərinin təklif olunmuş əlavə hissəsi ilə əlaqədar transsərhəd təsirin potensial trayektoriyası Layihənin yayılma səviyyələrindən asılı olaraq, transsərhəd təsirlərə malik ola bilən atmosfer çirkləndiriciləri emissiyaları ilə bağlıdır. İstixana qazlarının emissiyaları da (cüzi olsa belə) baş verəcəkdir.

11.6.1 Atmosfer

CQBKG boru kəmərinin təklif olunmuş əlavə hissəsinə böyük həcmdə atmosfer çirkləndiriciləri və istixana qazları emissiyaları yarada bilən kompressor stansiyaları və təzyiqli azaltma stansiyaları kimi obyektlər daxil deyildir. CQBKG KG0-da təklif olunmuş ərsin təmizləmə stansiyası Azərbaycanda planlaşdırılmış əməliyyatlar ərzində atmosfərə hər hansı çirkləndirici maddələri atacaq yeganə obyektədir və bu emissiyaların çox cüzi olacağı, enerji təchiz etmək üçün dizel generatorunun işləməsi və ərsinin buraxılması ərzində vaxtaşırı (iki ildə bir dəfə) atmosfərə kiçik həcmdə metanın atılması ilə məhdudlaşacağı gözlənilir. Bu səbəbdən, dövlət sərhədlərindən (Gürcüstan, Ermənistan, İran və ya Rusiya ilə) əsən küləklər vasitəsilə yayılan atmosfer çirkləndiriciləri və istixana qazları nəticəsində transsərhəd təsirlərin cüzi olacağı hesab edilir. Tikinti ərzində ayrıca reseptorların normal fəaliyyətinin hər hansı pozulmasının (məsələn toz vasitəsilə) əslində lokal və müvəqqəti xarakter daşıyacağı gözlənilir və bu səbəbdən transsərhəd təsirlərin yaranmasına gətirib çıxarmayacaqdır.

11.6.2 İstixana qazı emissiyaları

11.6.2.1 Tikinti mərhələsi – Azərbaycan

Hazırkı ƏMSSTQ-yə Əlavənin predmeti olan Layihənin layihələndirməsindəki dəyişikliklər 56" diametrik boru kəməri layihəsi ilə müqayisədə istixana qazı emissiyalarında çox azacıq azalma ilə nəticələnəcəkdir. CQBKG üzrə ƏMSSTQ sənədinin son variantının 5.10.7

bölməsində qeyd edildiyi kimi CQBKG üzrə ƏMSSTQ üzrə atmosfərə atılacaq CO₂-nin ümumi həcmnin 317,587 ton təşkil edəcəyi hesablanmışdır. Boru kəmərinin diametrinin 56"-dən 48"-ə azaldılması yük avtomobili ilə boru kəməri hissələrinin daşınmasına imkan yaradacaq, beləliklə, ehtiyac duyulan çatdırılma səfərlərinin sayını azaldacaqdır. Bununla belə, boru kəmərinə əlavə 34 km-in əlavə edilməsi ilə əlaqədar olaraq, avtomobil yolları üçün nəzərdə tutulmamış avadanlıqların və istifadə ediləcək digər yol nəqliyyat vasitələrinin müddətləri də artacaq və nəticədə, hesablamalara görə ümumi emissiyaların həcmi də artacaqdır. Nəticədə, CQBKG boru kəmərinin Azərbaycan hissəsində bütövlükdə CO₂-nin ümumi həcmnin 354,021 tona qədər artacağı proqnozlaşdırılır.

11.6.2.2 İstismar mərhələsi – Azərbaycan

Boru kəmərinin uzunluğunun artması ilə əlaqədar olaraq, boru kəməridən CO_{2eq} nəzarətsiz emissiyaların 63 tondan 70 tona qədər artacağı hesablanmışdır. Bu təsirin təsviri üçün CQBKG üzrə ƏMSSTQ sənədinin son variantının 11.6.3 bölməsinə istinad etməyiniz xahiş olunur.

11.1.1.1 Layihə üzrə ümumi İXQ emissiyaları

Hazırkı ƏMSSTQ-yə Əlavənin predmeti olan Layihənin layihələndirməsindəki dəyişikliklər 56" diametrlilik boru kəmərinin layihələndirilməsi ilə müqayisədə istixana qazı emissiyalarında çox azacıq artım ilə nəticələnenəcəkdir.

CQBKG üzrə ƏMSSTQ sənədinin son variantına görə emissiyaların ümumi həcmnin ildə 599,500 ton birbaşa CO_{2eq} emissiyalarından, üstəgəl (elektrik təchizatı şəbəkəsindən) ildə 4000 ton dolay CO_{2eq} emissiyalarından, ildə cəmi 603,500 ton CO_{2eq} emissiyalarından ibarət olacağı hesablanmışdır.

Layihənin layihələndirməsindəki cari dəyişikliklər o deməkdir ki, hesablamalara görə boru kəmərinin və qurğuların istismarı nəticəsində ildə 600,000 ton birbaşa CO_{2eq} emissiyası və (elektrik təchizatı şəbəkəsindən) ildə 4000 ton dolay CO_{2eq} emissiyaları, ildə cəmi 604,000 ton CO_{2eq} emissiyaları hasil ediləcəkdir. Bu Layihənin Gürcüstan hissəsində emissiyaların həcmindəki dəyişikliklər ilə əlaqədardır.